

P R O O E M I V M

S E V

P R I N C I P I V M A C T I O N I S I

I N

C. V E R R E M.

O R A T I O Q V I N T A.

I QVOD erat optandum maxime, iudices, &
I quod unum ad invidiam vestri ordinis, in-
 famiamque iudiciorum sedendam, maxime
 pertinebat; id non humano consilio, sed
 prope divinitus datum atque oblatum vobis
 summo reipublicæ tempore videtur. Invete-
 ravit enim jam opinio perniciofa reipublicæ,
 vobisque periculosa, quæ non modo Romæ,
 sed & apud exteras nationes, omnium fer-
 mone percrebruit, his iudiciis, quæ nunc
 sint, pecuniosum hominem, quamvis sit no-
2 cens, neminem posse damnari. Nunc, in
 ipso discrimine ordinis iudiciorumque vestro-
 rum, cum sint parati, qui concionibus &
 legibus hanc invidiam senatus inflammare

conentur, reus in iudicium adductus est C. Verres, homo vita atque factis, omnium jam opinione, damnatus; pecuniæ magnitudine, sua spe ac prædicatione, absolutus. Huic ego causæ, iudices, cum summa voluntate & exspectatione populi Romani actor accessi, non ut auferrem invidiam ordinis, sed ut infamiæ communi succurrerem. Adduxi enim hominem, in quo reconciliare existimationem iudiciorum amissam, redire in gratiam cum populo Romano, satisfacere exteris nationibus possetis; depeculatorem ærarii, vexatorem Asiæ atque Pamphyliae, prædonem juris urbani, labem atque perniciem provinciae Siciliae. De quo si vos severe religiose-3 que iudicaveritis; auctoritas ea, quæ in vobis remanere debet, hærebit: sin istius ingentes divitiæ iudiciorum religionem veritatemque perfregerint; ego hoc tamen assequar, ut iudicium potius reipublicæ, quam aut reus iudicibus, aut accusator reo defuisse videatur. Equidem, ut de me confi-2 tear, iudices, cum multæ mihi a C. Verre insidiæ terra marique factæ sint, quas partim mea diligentia devitarim, partim amicorum studio officioque repulerim; numquam tamen neque tantum periculum mihi adire visus

sum, neque tantopere pertimui, ut nunc in ipso iudicio. Neque tantum me expectatio accusationis meæ, concursusque tantæ multitudinis, quibus ego rebus vehementissime perturbor, commovet, quantum istius infidiæ nefariæ, quas uno tempore mihi, vobis, M'. Glabrioni prætori, sociis, exteris nationibus, ordini, nomini denique senatorio facere conatur: qui ita dicitur, iis esse metuendum, qui, quod ipsis solis fatis esset, furripissent; se tantum rapuisse, ut id multis fatis esse possit. nihil esse tam sanctum, quod non violari; nihil tam munitum, quod non expugnari pecunia possit. Quodsi, quam & audax est ad conandum, tam esset obscurus in agendo; fortasse aliqua in re nos aliquando fefellisset. Verum hoc adhuc percommode cadit, quod cum incredibili ejus audacia singularis stultitia conjuncta est. Nam ut apertus in corripiendis pecuniis fuit, sic in spe corrumpendi iudicii perspicua sua consilia, conatusque omnibus fecit. Semel, ait, se in vita pertimuisse, tum, cum primum reus a me factus sit. quod, cum e provincia recens esset, invidiaque & infamia non recenti, sed vetere ac diuturna flagraret, tum ad iudicium corrumpendum tempus alienum offenderet.

Itaque cum ego diem in Sicilia inquirendi⁶
perexiguam postulavissem, invenit iste, qui
sibi in Achajam biduo brevior diem postu-
laret: non ut is idem conficeret diligentia &
industria sua, quod ego meo labore & vigi-
liis consecutus sum. Etenim ille Achaicus
inquisitor, ne Brundisium quidem pervenit;
ego Siciliam totam quinquaginta diebus sic
obii, ut omnium populorum privatorumque
litteras injuriasque cognoscerem: ut perspi-
cum cuivis esse posset, hominem ab isto quæ-
situm esse, non qui reum suum adduceret,
sed qui meum tempus obsideret. Nunc homo³
audacissimus atque amentissimus hoc cogitat.⁷
Intelligit, me ita paratum atque instructum
in judicium venire, ut non modo in auribus
vestris, sed in oculis omnium, sua furta atque
flagitia defixurus sim. Videt, senatores mul-
tos esse testes audaciæ suæ: videt multos
equites Romanos, frequentes præterea cives
atque socios, quibus ipse insignes injurias fe-
cerit. Videt etiam tot graves ab amicissimis
civitatibus legationes cum publicis auctori-
tatibus ac testimoniis convenisse. Quæ cum⁸
ita sint, usque eo de omnibus bonis male
existimat; usque eo senatoria judicia perdita
profligataque esse arbitratur, ut hoc palam

dictitet, non sine causa se cupidum pecuniæ fuisse, quoniam tantum in pecunia præsidium experiatur esse: sese (id quod difficillimum fuerit) tempus ipsum emisse iudicii sui, quo cetera facilius emere posset; ut, quoniam criminum vim subterfugere nullo modo poterat, procellam temporis devitaret. Quod si non modo in causa, verum in aliquo honesto præsidio, aut alicujus eloquentia, aut gratia, spem aliquam collocasset; profecto non hæc omnia colligeret atque aucuparetur: non usque eo despiceret contemneretque ordinem senatorium, ut arbitrato ejus deligeretur ex senatu, qui reus fieret: qui, dum hic, quæ opus essent, compararet, causam interea ante eum diceret. Quibus ego rebus quid iste speret, & quo animum intendat, facile perspicio. Quamobrem vero se confidat aliquid perficere posse, hoc Glabrione prætore, & hoc consilio, intelligere non possum. Unum illud intelligo, quod populus Romanus in reiectione iudicum iudicavit, ea spe istum fuisse præditum, ut omnem rationem salutis in pecunia poneret: hoc erepto præsidio, ut nullam sibi rem adiumento fore arbitraretur.

4 Etenim quod est ingenium tantum? quæ tanta facultas dicendi & copia, quæ istius

vitam, tot vitiis flagitiisque convictam, jam pridem omnium voluntate iudicioque damnatam, aliqua ex parte possit defendere? Cujus ut adolescentiæ maculas ignominiasque præteream; quæstura, primus gradus honoris, quid aliud habet in se, nisi Cn. Carbonem spoliatum a quæstore suo pecunia publica? nudatum & proditum consulem? desertum exercitum? relictam provinciam? fortis necessitudinem religionemque violatam? cujus legatio exitium fuit Asiæ totius & Pamphiliæ: quibus in provinciis multas domos, plurimas urbes, omnia fana depeculatus est, cum in Cn. Dolabellam scelus suum illud pristinum renovavit & instauravit quæstorium: cum eum, cui legatus & pro quæstore fuisset, & in invidiam suis maleficiis adduxit, & in ipsis periculis non solum deseruit, sed etiam oppugnavit ac prodidit. cujus prætura urbana, ædium sacrarum fuit publicorumque operum depopulatio; simul in jure dicundo, bonorum possessionumque, contra omnium instituta, addictio, & condonatio. Jam vero omnium vitiorum suorum plurima & maxima constituit monumenta & indicia in provincia Sicilia; quam iste per triennium ita vexavit ac perdidit, ut ea restitui in antiquum

statum nullo modo possit; vix autem per multos annos, innocentesque prætores aliqua ex parte recreari aliquando posse videatur.

- 13 Hoc prætore Siculi neque suas leges, neque nostra senatusconsulta, neque communia jura tenuerunt. Tantum quisque habet in Sicilia, quantum hominis avarissimi & libidinosisissimi aut imprudentiam subterfugit, aut satietati
- 5 superfuit. Nulla res per triennium, nisi ad nutum istius, judicata est: nulla res tam patria cujusquam atque avita fuit, quæ non ab eo, imperio istius, abjudicaretur. Innumerabiles pecuniæ ex aratorum bonis novo nefarioque instituto coactæ: socii fidelissimi in hostium numero existimati: cives Romani servilem in modum cruciati & necati: homines nocentissimi propter pecunias judicio liberati: honestissimi atque integerrimi, absentes rei facti, indicta causa damnati & ejecti: portus munitissimi, maximæ tutissimæque urbes piratis prædonibusque patefactæ: nautæ militesque Sicularum, socii nostri atque amici, fame necati: classes optimæ atque opportunissimæ cum magna ignominia populi Romani amissæ & perditæ.
- 14 Idem iste prætor monumenta antiquissima partim regum locupletissimorum, quæ illi

ornamento urbibus esse voluerunt, partim etiam nostrorum imperatorum, quæ victores civitatibus Siculis aut dederunt aut reddiderunt, spoliavit nudavitque omnia. Neque hoc solum in statuis ornamentisque publicis fecit, sed etiam delubra omnia, sanctissimis religionibus consecrata, depeculatus est: deum denique nullum Siculis, qui ei paulo magis affabre atque antiquo artificio factus videretur, reliquit. In stupris vero & flagitiis nefarias ejus libidines commemorare, pudore deterreor. simul illorum calamitatem commemorando augere nolo, quibus liberos conjugesque suas integras ab istius petulantia conservare non licitum est. At enim hæc 15 ita commissa sunt ab isto, ut non cognita sint ab omnibus. Hominem esse arbitror neminem, qui nomen istius audierit, quin facta quoque ejus nefaria commemorare possit: ut mihi magis timendum sit, ne multa crimina prætermittere, quam ne qua in istum fingere existimer. Neque enim mihi videtur hæc multitudo, quæ ad audiendum convenit, cognoscere ex me causam voluisse, sed ea, quæ scit, mecum recognoscere.

Quæ cum ita sint, iste homo amens ac 6 perditus alia mecum ratione pugnat. non id

agit, ut alicujus eloquentiam mihi opponat: non gratia, non auctoritate cujusquam, non potentia nititur. simulat his se rebus confidere; sed video, quid agat: (neque enim agit occultissime:) proponit inania mihi nobilitatis, hoc est, hominum arrogantium nomina: qui non tam me impediunt, quod nobiles sunt, quam adjuvant, quod noti sunt. simulat se eorum præsidio confidere, cum interea
16 aliud quiddam jam diu machinetur. Quam spem nunc habeat in manibus, & quid molliatur, breviter jam, judices, exponam: sed prius, ut ab initio res ab eo constituta fit, quæso, cognoscite. Ut primum e provincia rediit, redemptio est hujus judicii facta grandi pecunia. ea mansit in conditione atque pacto usque ad eum finem, dum judices rejecti sunt. posteaquam rejectio judicum facta est; quod & in sortitione istius spem fortuna populi Romani, & in rejiciendis judicibus mea diligentia istorum impudentiam vicerat, renun-
17 tiata est tota conductio. Præclare se res habebat. libelli nominum vestrorum consilique hujus in manibus erant omnium. nulla nota, nullus color, nullæ sordes videbantur his sententiis allini posse; cum iste repente ex alacri atque læto sic erat humilis atque demissus,

ut non modo populo Romano, sed etiam sibi ipse condemnatus videretur. Ecce autem repente, his diebus paucis, comitiis consularibus factis, eadem illa vetera consilia pecunia majore repetuntur, eademque vestrae famæ fortunisque omnium insidiæ per eosdem homines comparantur. Quæ res primo, iudices, pertenui nobis argumento indicioque patefacta est: post aperto suspicionis introitu ad omnia intima istorum consilia sine ullo errore pervenimus. Nam ut Hortensius consul designatus, domum reducebatur e campo, cum maxima frequentia ac multitudine: fit obviam casu ei multitudini C. Curio; quem ego hominem, honoris potius quam contumeliæ causa, nominatum volo. Etenim ea dicam, quæ ille, si commemorari noluisset, non tanto in conventu, tam aperte palamque dixisset. quæ tamen a me pedetentim cauteque dicentur; ut & amicitia nostræ, & dignitatis illius habita ratio esse intelligatur. Videt ad ipsum fornicem Fabianum in turba Verrem: appellat hominem, & ei voce maxima gratulatur victoriam: ipsi Hortensio, qui consul erat factus, propinquis necessariisque ejus, qui tum aderant, verbum nullum facit: cum hoc consistit, hunc amplexatur,

hunc jubet sine cura esse. *Renuntio*, inquit, *tibi*, *te hodiernis comitiis esse absolutum*. Quod cum tam multi homines honestissimi audissent, statim ad me defertur; immo vero, ut quisque me viderat, narrabat. Aliis illud indignum, aliis ridiculum videbatur: ridiculum iis, qui istius causam in testium fide, in criminum ratione, in iudicum potestate, non in comitiis consularibus, positam arbitrabantur: indignum iis, qui altius perspiciebant, & hanc gratulationem ad iudicium corrup-
20 pendum spectare arbitrabantur. Etenim sic ratiocinabantur, sic honestissimi homines inter se & mecum loquebantur: aperte jam ac perspicue nulla esse iudicia. qui reus pridie jam ipse se condemnatum putabat, is, posteaquam defensor ejus consul est factus, absolvitur. Quid igitur? quod tota Sicilia, quod omnes Siculi, omnes negotiatores, omnes publicæ privatæque litteræ Romæ sunt, nihilne id valebit? nihil, invito consule designato. Quid iudices? non crimina, non testes, non existimationem populi Romani sequentur? non. omnia in unius potestate ac
8 moderatione vertentur. Vere loquar, iudices. vehementer me hæc res commovebat. Optimus enim quisque ita loquebatur: iste

quidem tibi eripietur: sed nos non tenebimus
judicia diutius. etenim quis poterit, Verre
absoluto, de transferendis judiciis recusare?
Erat omnibus molestum: neque eos tam istius ²¹
hominis perditæ subita lætitiæ, quam hominis
amplissimi nova gratulatio commovebat. Cu-
piebam dissimulare, me id moleste ferre: cu-
piebam animi dolorem vultu tegere, & taci-
turnitate celare. Ecce autem illis ipsis die-
bus, cum prætores designati fortirentur, &
M. Metello obtigisset, ut is de pecuniis re-
petundis quæreret; nuntiatur mihi, tantam
isti gratulationem esse factam, ut is quoque
domum mitteret, qui uxori suæ nuntiarent.
Sane ne hæc quidem res mihi placebat: ne ²²
que tamen, quid tantopere in hac sorte me-
tuendum mihi esset, intelligebam. Unum il-
lud ex hominibus certis, ex quibus omnia
comperi, reperiebam: fiscos complures cum
pecunia Siciliensi a quodam senatore ad equi-
tem Romanum esse translatos: ex his quasi
x fiscos ad senatorem illum relictos esse, co-
mitiorum meorum nomine: divisores omnium
tribuum noctu ad istum vocatos. Ex quibus ²³
quidam, qui se omnia mea causa debere ar-
bitratur, eadem illa nocte ad me venit:
demonstrat, qua iste oratione usus esset:

commemorasse istum, quam liberaliter eos
 tractasset etiam antea, cum ipse præturam
 petisset, & proximis consularibus prætoriis-
 que comitiis: deinde continuo esse pollici-
 tum, quantam vellent pecuniam, si me ædi-
 litate dejecissent. Hic alios negasse audere:
 alios respondisse, non putare id perfici posse:
 inventum tamen esse fortem amicum, ex ea-
 dem familia Q. Verrem, Romilia, ex optima
 divisorum disciplina, patris istius discipulum
 atque amicum, qui, H-S quingentis milli-
 bus depositis, id se perfecturum polliceretur:
 & fuisse tamen nonnullos, qui se una factu-
 ros esse dicerent. Quæ cum ita essent, sane
 benevolo animo me, ut magnopere caverem,
 præmonebat. Sollicitabar rebus maximis uno
 24 atque perexiguo tempore. urgebant comitia;
 & in his ipsis oppugnabar grandi pecunia.
 Instabat iudicium; ei quoque negotio fisci
 Sicienses minabantur. Agere, quæ ad ju-
 dicio pertinebant, libere, comitorum me-
 tu deterrebar: petitioni toto animo servire,
 propter iudicium, non licebat. Minari de-
 nique divisoribus ratio non erat, propterea
 quod eos intelligere videbam, me hoc iudicio
 25 districtum atque obligatum futurum. Atque
 hoc ipso tempore Siculis denuntiatum esse
 audio,

audio, primum ab Hortensio, domum ad illum ut venirent: Siculos sane in eo liberos fuisse, qui, quamobrem arcesserentur, cum intelligerent, non venisse. Interea comitia nostra, quorum iste se, ut ceterorum hoc anno comitorum dominum esse arbitrabatur, haberi cœpta sunt. Cursare iste, homo potens, cum filio blando & gratioso, circum tribus: paternos amicos, hoc est, divisores, appellare omnes & convenire. Quod cum esset intellectum & animadversum; fecit animo libentissimo populus Romanus, ut, cujus divitiæ me de fide deducere non potuissent, ne ejusdem pecuniæ de honore dejicerent. Postea-26 quam illa petitionis magna cura liberatus sum, animo cœpi multo magis vacuo ac soluto, nihil aliud, nisi de judicio, agere & cogitare. Reperio, judices, hæc ab istis consilia inita & constituta, ut, quacunque opus esset ratione, res ita duceretur, ut apud M. Metellum prætorem causa diceretur. in eo esse hæc commoda: primum M. Metellum, amicissimum; deinde Hortensium consulem non solum, sed etiam Q. Metellum: qui quam isti sit amicus, attendite. dedit enim prærogativam suæ voluntatis ejusmodi, ut isti pro prærogativis eam reddidisse videatur. An me 27

taciturnum tantis de rebus existimavistis? & in tanto reipublicæ, existimationisque meæ periculo, cuiquam consulturum potius, quam officio & dignitati meæ? Arcessit alter consul designatus Siculos: veniunt nonnulli, propterea quod L. Metellus esset prætor in Sicilia. cum iis ita loquitur: se consulem esse: fratrem suum alterum Siciliam provinciam obtinere, alterum esse quæsiturum de pecuniis repetundis: Verri ne noceri possit, multis rationibus esse provisum. Quid est, quæso, Metelle, ²⁸ iudicium corrumpere, si hoc non est? testes, præsertim Siculos, timidos homines & afflictos, non solum auctoritate deterrere, sed etiam consulari metu, & duorum prætorum potestate? Quid faceres pro homine innocente & propinquo, cum propter hominem perditissimum atque alienissimum, de officio ac dignitate decedis; & committis, ut, quod ille dicitur, alicui, qui te ignorat, ²⁹ verum esse videatur? Nam hoc Verrem dicere ajebant, te non fato, ut ceteros ex vestra familia, sed opera sua, consulem factum. Duo igitur consules & quæsitor erunt ex illius voluntate. Non solum effugiemus, inquit, hominem in quærendo nimium diligentem, nimium servientem populi existima-

tionem, M. Glabronem: accedet nobis etiam
illud: iudex est M. Cæsonius, collega nostri
accusatoris, homo in rebus iudicandis specta-
tus & cognitus: quem minime expediat esse
in eo consilio, quod conemur aliqua ratione
corrumpere; propterea quod jam antea, cum
iudex in Juniano consilio fuisset, turpissimum
illud facinus non solum graviter tulit, sed
etiam in medium protulit. hunc iudicem ex
Kal. Januarii non habebimus. Q. Manlium, 30
& Q. Cornificium, duos severissimos atque
integerrimos iudices, quod tribuni plebis
tum erunt, iudices non habebimus. P. Sul-
picius, iudex tristis & integer, magistratum
ineat necesse est Nonis Decembris. M. Cre-
perejus, ex acerrima illa equestri familia &
disciplina; L. Cassius ex familia, tum ad ce-
teras res, tum ad iudicandum severissima;
Cn. Tremellius, homo summa religione &
diligentia: tres hi homines veteres tribuni
militares sunt designati. ex Kalend. Januarii
non iudicabunt. Subfortiemur etiam in
M. Metelli locum, quoniam is huic ipsi
quæstioni præfuturus est. Ita secundum Ka-
lendas Januarii & prætore, & prope toto
consilio commutato, magnas accusatoris mi-
nas, magnamque iudicii expectationem ad

nostrum arbitrium libidinemque eludemus.
 31 Nonæ sunt hodie Sextiles. hora nona convenire cœpistis. Hunc diem jam ne numerant quidem. Decem dies sunt ante ludos votivos, quos Cn. Pompejus facturus est. hi ludi dies quindecim auferent. deinde continuo Romani consequentur. Ita prope XL diebus interpositis, tum denique se ad ea, quæ a nobis dicta erunt, responsuros esse arbitrantur: deinde se ducturos & dicendo & excusando, facile ad ludos Victoriæ. cum his plebejos esse conjunctos; secundum quos aut nulli, aut pauci dies ad agendum futuri sunt. Ita defessa ac refrigerata accusatione, rem integram ad M. Metellum prætorem esse venturam. quem ego hominem, si ejus fidei diffusus essem, judicem non retinuissem.
 32 Nunc tamen eo animo sum, ut eo iudice, quam prætore, hanc rem transigi malim; & jurato suam, quam injurato aliorum tabellas committere.

II Nunc ego, iudices, jam vos consulo, quid mihi faciendum putetis. id enim consilii mihi profecto taciti dabit, quod egomet mihi necessario capiendum intelligo. Si utar ad dicendum meo legitimo tempore; mei laboris, industriæ, diligentiaque capiam fructum;

& ex accusatione perficiam, ut nemo unquam post hominum memoriam paratior, vigilantior, compositior ad iudicium venisse videatur. Sed in hac laude industriæ meæ, reus ne elabatur, summum periculum est. Quid est igitur, quod fieri possit? non obscurum, opinor, neque absconditum. Fructum 33 istum laudis, qui ex perpetua oratione percipi potuit, in alia tempora reservemus: nunc hominem tabulis, testibus, privatis publicisque litteris auctoritatibusque accusemus. Res omnis mihi tecum erit, Hortensi. Dicam aperte. Si te mecum dicendo ac diluendis criminibus in hac causa contendere putarem; ego quoque in accusando, atque in explicandis criminibus operam consume-rem. nunc, quoniam pugnare contra me instituisti, non tam ex tua natura, quam ex istius tempore & causa, malitiose; necesse est istiusmodi rationi aliquo consilio obsistere. Tua ratio est, ut secundum binos ludos mihi 34 respondere incipias. mea, ut ante primos ludos comperendinem. Ita fiet, ut tua ista ratio existimetur astuta: meum hoc consilium, necessarium. Verum illud, quod institueram 12 dicere, mihi rem tecum esse, huiusmodi est. Ego, cum hanc causam, Siculorum rogatu

recepissem, [idque mihi amplum & præclarum existimassem, eos velle meæ fidei diligentiaque periculum facere, qui innocentiaæ abstinentiaque fecissent: tum, suscepto negotio, majus mihi quiddam proposui; in quo meam in rempublicam voluntatem populus
35 Romanus perspicere posset. Nam illud mihi nequaquam dignum industria conatuque meo videbatur, istum a me in iudicium jam omnium iudicio condemnatum vocari, nisi ista tua intolerabilis potentia, & ea cupiditas, qua per hosce annos in quibusdam iudiciis usus es, etiam in istius hominis desperati causa interponeretur. Nunc vero, quoniam hæc te omnis dominatio, regnumque iudiciorum tantopere delectat, & sunt homines, quos libidinis infamiaque suæ neque pudeat, neque tædeat; qui quasi de industria in odium offensionemque populi Romani irruere videantur: hoc me profiteor suscepisse, magnum fortasse onus, & mihi periculofum,
36 ætatis industriaque meæ contenderem. Quoniam totus ordo, paucorum improbitate & audacia premitur, & urgetur infamia iudiciorum; profiteor, huic generi hominum me inimicum, accusatorem odiosum, assiduam,

acerbum adversarium. Hoc mihi fumo, hoc mihi depono, quod agam in magistratu, quod agam ex eo loco, ex quo me populus Romanus ex Kalend. Januarii secum agere de republica ac de hominibus improbis voluit: hoc munus ædilitatis meæ populo Romano amplissimum pulcherrimumque polliceor. moneo, prædico, ante denuntio; qui aut deponere, aut recipere, aut accipere, aut polliceri, aut sequestres, aut interpretes corrupendi iudicii solent esse, quique ad hanc rem aut potentiam, aut impudentiam suam professi sunt, abstineant in hoc iudicio manus animosque ab hoc scelere nefario. Erit **13** tum consul Hortensius cum summo imperio ³⁷ & potestate; ego autem ædilis, hoc est, paulo amplius quam privatus: tamen hæc huiusmodi res est, quam me acturum esse polliceor, ita populo Romano grata atque jucunda, ut ipse consul in hac causa præ minus etiam, si fieri possit, quam privatus esse videatur. omnia non modo commemorabuntur, sed etiam, expositis certis rebus, agentur, quæ inter decem annos, postquam iudicia ad senatum translata sunt, in rebus iudicandis nefarie malitioseque facta sunt. Cognoscet ex me populus Romanus, **38**

quid fit, quamobrem, cum equester ordo
 judicaret, annos prope quinquaginta conti-
 nuos, [nullo iudice equite Romano iudican-
 te,] ne tenuissima quidem suspicio acceptæ
 pecuniæ ob rem iudicandam constituta fit:
 quid fit, quod iudiciis ad senatorium ordi-
 nem translatis, sublataque populi Romani
 in unumquemque nostrum potestate, Q. Ca-
 lidius damnatus dixerit, minoris H-S tri-
 cies prætorium hominem honeste non posse
 damnari: quid fit, quod, P. Septimio sena-
 tore damnato, Q. Hortensio prætore, de pe-
 cuniis repetundis, lis æstimata sit eo nomi-
 ne, quod ille ob rem iudicandam pecuniam
 39 accepisset: quod in C. Herennio, quod in
 C. Popillio, senatoribus, qui ambo pecula-
 tus damnati sunt; quod in M. Attilio, qui de
 maiestate damnatus est, hoc planum factum
 est, eos pecuniam ob rem iudicandam acce-
 pisse: quod inventi sunt senatores, qui C.
 Verre prætore urbano fortiente, exirent in
 eum reum, quem incognita causa condem-
 narent: quod inventus est senator, qui cum
 iudex esset, in eodem iudicio & ab reo pe-
 cuniam acciperet, quam iudicibus divide-
 ret, & ab accusatore, ut reum damnaret?
 40 Jam vero quomodo illam labem, ignominiam,

calamitatemque totius ordinis conquerar? hoc factum esse in hac civitate, cum senatorius ordo judicaret, ut discoloribus signis juratorum hominum sententiæ notarentur? Hæc omnia me diligenter severeque acturum esse, polliceor. Quo me tandem animo fore putetis, si quid in hoc ipso iudicio intellexero simili aliqua ratione esse violatum atque commissum? cum præsertim planum facere multis testibus possim, C. Verrem in Sicilia, multis audientibus, sæpe dixisse, *se habere hominem potentem, cujus fiducia provinciam spoliaret: neque sibi soli pecuniam quaerere, sed ita triennium illud præturæ Siciliensis distributum habere, ut secum præclare agi diceret, si unius anni quaestum in rem suam converteret; alterum patronis & defensoribus suis traderet; tertium illum uberrimum quaestuosissimumque annum totum iudicibus reservaret.* Ex quo mihi venit in mentem illud dicere, quod apud M'. Glabrio- nem nuper, cum in rejiciendis iudicibus commemorassem, intellexi, vehementer populum Romanum commoveri: me arbitrari, fore, uti nationes exteræ legatos ad populum Romanum mitterent, ut lex de pecuniis repetundis iudiciumque tolleretur. Si enim

judicia nulla sint, tantum unumquemque ablatum putant, quantum sibi ac liberis suis satis esse arbitrentur: nunc, quod ejusmodi judicia sint, tantum unumquemque auferre, quantum sibi, patronis, advocatis, prætori, iudicibus satis futurum sit: hoc profecto infinitum esse: se avarissimi hominis cupiditati satisfacere posse, nocentissimæ victoriæ non
42 posse. O commemoranda judicia, præclaræque existimationem nostri ordinis! cum socii populi Romani judicia de pecuniis repetundis fieri nolunt, quæ a majoribus nostris sociorum causa comparata sunt. An iste umquam de se bonam spem habuisset, nisi de vobis malam opinionem animo imbibisset? Quo majore etiam, si fieri potest, apud vos odio esse debet, quam est apud populum Romanum, cum in avaritia, scelere, perjurio vos sui similes esse arbitretur.

15 Cui loco, per deos immortales, iudices,
43 consulite ac providete. Moneo prædicoque id, quod intelligo, tempus vobis hoc divinitus datum esse, ut odio, invidia, infamia, turpitudine totum ordinem liberetis. Nulla in judiciis severitas, nulla religio, nulla denique jam existimantur esse judicia. Itaque a populo Romano contemnimur, despiciamur:

gravi diuturnaue jam flagramus infamia. Neque enim ullam aliam ob causam populus Romanus tribuniciam potestatem tanto studio requisivit: quam cum poscebat, verbo illam poscere videbatur, re vera iudicia poscebat. Neque hoc Q. Catulum, hominem sapientissimum atque amplissimum, fugit, qui Cn. Pompejo, viro fortissimo & clarissimo, de tribunicia potestate referente, cum esset sententiam rogatus, hoc initio est summa cum auctoritate usus: *Patres conscriptos iudicia male & flagitiose tueri: quodsi in rebus iudicandis populi Romani existimationi satisfacere voluissent, non tantopere homines fuisse tribuniciam potestatem desideraturos.* Ipse denique Cn. Pompejus, cum primum concionem ad urbem consul designatus habuit: ubi (id quod maxime expectari videbatur) ostendit, se tribuniciam potestatem restitutum, factus est in eo strepitus, & grata concionis admurmuratio. Idem in eadem concione cum dixisset: *populatas vexatasque esse provincias: iudicia autem turpia & flagitiosa fieri: ei res se providere ac consulere velle:* tum vero non strepitu, sed maximo clamore suam populus Romanus significavit voluntatem. Nunc autem homines in spe- 16

46 culis sunt : observant , quemadmodum sese
unusquisque vestrum gerat in retinenda reli-
gione , conservandisque legibus. Vident ad-
huc post legem tribuniciam unum senatorem
vel tenuissimum esse damnatum. quod tametsi
non reprehendunt , tamen magnopere , quod
laudent , non habent. Nulla est enim laus ,
ibi esse integrum , ubi nemo est , qui aut
47 possit , aut conetur corrumpere. Hoc est ju-
diciu[m] , in quo vos de reo , populus Ro-
manus de vobis judicabit. in hoc homine
flatuetur , possitne , senatoribus judicanti-
bus , homo nocentissimus , pecuniosissimusque
damnari. Deinde est hujusmodi reus , in quo
homine nihil sit , præter summa peccata ,
maximamque pecuniam ; ut , si liberatus sit ,
nulla alia suspicio , nisi ea , quæ turpissima
est , residere possit. non gratia , non cogna-
tione , non aliis recte factis , non denique
aliquo mediocri vitio , tot tantaque ejus vitia
48 sublevata esse existimabuntur. Postremo ego
causam sic agam , iudices : ejusmodi res , ita
notas , ita testatas , ita magnas , ita manife-
stas proferam , ut nemo a vobis , ut istum
absolvatis , per gratiam conetur contendere.
Habeo autem certam viam atque rationem ,
qua omnes illorum conatus investigare &

consequi possim. Ita res a me agetur, ut in eorum consiliis omnibus non modo aures hominum, sed etiam oculi populi Romani interesse videantur. Vos aliquot jam per annos ⁴⁹ conceptam huic ordini turpitudinem atque infamiam delere ac tollere potestis. Constat inter omnes, post hæc constituta judicia, quibus p̄nc utimur, nullum hoc splendore atque hac dignitate consilium fuisse. Hic si quid erit offensum, omnes homines non jam ex eodem ordine alios magis idoneos, quod fieri non potest, sed alium omnino ordinem ad res judicandas quærendum arbitrabuntur. Quapropter primum ab diis immortalibus, ¹⁷ quod sperare mihi videor, hoc idem, judi- ⁵⁰ ces, peto, ut in hoc iudicio nemo improbus, præter eum, qui jam pridem inventus est, reperiatur: deinde, si plures improbi fuerint, hoc vobis, hoc populo Romano, iudices, confirmo, vitam mehercule mihi prius, quam vim, perseverantiamque ad illorum improbitatem persequendam defuturam. Ve- ⁵¹ rum quod ego laboribus, periculis, inimicitis que meis tum, cum admissum erit, dedecus, severe me persecuturum esse polliceor, id ne accadat, tu tua sapientia, auctoritate, diligentia, M'. Glabrio, potes provi-

dere. Suscipe causam judiciorum : suscipe causam severitatis , integritatis , fidei , religionis : suscipe causam senatus , ut is hoc iudicio probatus , cum populo Romano & in laude & in gratia esse possit. Cogita , qui sis , quo loco sis , quid dare populo Romano , quid reddere majoribus tuis debeas : fac tibi paternæ legis Aciliæ veniat in mentem , qua lege populus Romanus de pecuniis repetundis optimis iudiciis , severissimisque iudicibus
52 usus est. Circumstant te summæ auctoritates , quæ te oblivisci laudis domesticæ non sinant : quæ te dies noctesque commoneant , fortissimum tibi patrem , sapientissimum avum , gravissimum focerum fuisse. Quare si Glabrionis patris vim & acrimoniam ceperis ad resistendum hominibus audacissimis : si avi Scævolæ prudentiam ad prospiciendas infidias , quæ tuæ atque horum famæ comparantur : si foceri Scauri constantiam , ut ne quis te de vera & certa possit sententia demovere : intelliget populus Romanus , integerrimo atque honestissimo prætore , delectoque consilio , nocenti reo magnitudinem pecuniæ plus habuisse momenti ad suspicionem criminis , quam ad rationem salutis.

Mihi certum est, non committere, ut in 18
hac causa prætor nobis, consiliumque mute- 53
tur. Non patiar rem in id tempus duci, ut
Siculi, quos adhuc servi designatorum consu-
lum non moverunt, cum eos novo exemplo
universos arcefferent, eos tum lictores con-
sulum vocent: ut homines miseri, antea socii
atque amici populi Romani, nunc servi ac
supplices, non modo jus suum, fortunasque
omnes eorum imperio amittant, verum etiam
deplorandi juris sui potestatem non habeant.
Non finam profecto, causa a me perorata, 54
quadraginta diebus interpositis, tum nobis
denique respondeant, cum accusatio nostra
in oblivionem diuturnitate adducta sit: non
committam, ut tum res judicetur, cum hæc
frequentia totius Italiæ Roma discesserit;
quæ convenit uno tempore undique, comi-
tiorum, ludorum, censendique causa. Hujus
judicii & laudis fructum, & offensionis peri-
culum, vestrum; laborem, sollicitudinemque,
nostram; scientiam, quid agatur, memoriam-
que, quid a quoque dictum sit, omnium puto
esse oportere. Faciam hoc non novum, sed 55
ab iis, qui nunc principes nostræ civitatis
sunt, ante factum, ut testibus utar statim:
illud a me novum, judices, cognoscetis, quod

ita testes constituam, ut crimen totum explicem; ubi id interrogando, argumentis atque oratione firmavero, tum testes ad crimen accommodem; ut nihil inter illam usitatam accusationem, atque hanc novam intersit, nisi quod in illa tunc, cum omnia dicta sunt, testes dantur; hic in singulas res dabuntur: ut illis quoque eadem interrogandi facultas, argumentandi, dicendique sit. Si quis erit, qui perpetuam orationem, accusationemque desideret, altera actione audiet: nunc id, quod facimus (ea ratione facimus, ut malitiæ illorum consilio nostro occurramus) necessario
 36 fieri intelligat. Hæc primæ actionis erit accusatio. Dicimus, C. Verrem, cum multa libidinose, multa crudeliter in cives Romanos atque in socios, multa in deos hominesque nefarie fecerit, tum præterea quadringentes sestertium ex Sicilia contra leges abstulisse. Hoc testibus, hoc tabulis privatis, publicisque auctoritatibus, ita vobis planum faciemus, ut hoc statuatis, etiam si spatium ad dicendum nostro commodo, vacuosque dies habuissimus, tamen oratione longa nihil opus fuisse.